

136593

MOTO:

„DAR IATA CĂ ESTE TIMPUL SĂ VĂ
ARÂTĂM ISTORISIREA DESPRE CARE
AM VORBIT MAI ÎNAINTE ȘI PENTRU
ACEASTĂ OSTENEALĂ A NOASTRĂ SĂ
DOBÎNDIM ÎN CHIP PRIELNIC AJUTO-
RUL RUGĂCIUNILOR VOASTRE“

(Dionisie, *Către preacinstitul părinte
abate Gădeanu*).

A - L

Preot Dr. GHEORGHE I. DRĂGULIN

**IDENTITATEA LUI DIONISIE
PSEUDO-AREOPAGITUL
CU IEROMONAHUL DIONISIE
SMERITUL (EXIGUUL)**

Cercetare ortodoxă a unei controversate
probleme de istorie a culturii bizantine
și a celei străromâne

TIPĂRITĂ PRIN STĂRUINȚA
ȘI CU BINECUVÎNTAREA ÎNALT PREA SFÎNȚITULUI
Dr. NESTOR VORNICESCU
MITROPOLITUL OLȚENIEI

EDITURA MITROPOLIEI OLȚENIEL
CRAIOVA — 1991

P R E F A T Ă

Cu frătească întru Hristos dragoste și sub umbrirea binecuvântării arhierești pornește acum în lume acest volum al eruditului plin de zel liturgic, pastoral și misionar, Preot Dr. Gheorghe I. Dragulin.

O lucrare binecuvântată, plină de inedit, idei, date și noi judecăți într-o problemă care ne interesează atât de mult pe noi toți.

Scrierile patristice, în general, fiind texte creștine, de o mare autoritate doctrinară și eclesiastică, de o stringentă utilitate pentru înțelegerea și corecta explicare a literei și duhului Sfintei Evanghelii, prin conținutul lor ne ajută permanent la buna cunoaștere și trăire a spiritualității și moralei creștine.

La noi, români, creștinismul și romanitatea au constituit dintru început coordonatele fundamentale ale etnogenezei poporului nostru.

Scrierile Sfinților Părinți sunt atât de importante pentru noi și tot așa de actuale pentru întreaga lume creștină a epocii respective și pentru posteritate. Aceste scrieri ne sunt necesare pentru că au harul de a fi pline de șficiență și în apărarea dreptei-credințe în controversele hristologice și trinitare din epocă, sunt scrieri de edificare sufletească indispensabile vieții noastre.

La valoarea teologică, eclesiologică și ecumenică a scrierilor patristice, în general, și autohtone, în special, la însemnatatea prezenței și circulației lor în literatura noastră teolo-

gică, se adaugă și semnificația lor istorico-culturală națională prin apartenența la ctitorirea literaturii române, multe dintre aceste scrieri, ulterior, au circulat în versiuni românești reprezentând valori fundamentale ale patrimoniului spiritualității noastre, constituind argumente în demonstrarea originilor și evoluției specifice a culturii scrise bisericești și românești.

Literatura patristică s-a aflat dintru început în repertoriul fundamental al spiritualității poporului nostru ortodox din epoca genezei sale.

Cercetând primele scrieri patristice, create sau existente în circulație la noi, remarcăm manifestarea benefică a vieții creștine în spațiul românesc, aspect al cărei esență exprimă identitatea dintre viața Bisericii noastre din acest spațiu cu aceea a Bisericii Universale.

Prin aceste scrieri s-a manifestat de fapt dintru început și universalismul spiritualității creștine daco-romane. La Craiova a devenit deja o tradiție de a pregăti, și publica prin specialiști de înaltă ținută științifică, studii privitoare la teologia patristică autohtonă. Astfel, cu greutățile cunoscute, existente pînă acum aproape doi ani, între altele, au fost date la lumină în cadrul revistei „Mitropolia Olteniei“ sau în „Editura Mitropoliei Olteniei“:

+ Nestor, Arhiepiscop și Mitropolit, *Scrieri patristice în Biserica Ortodoxă Română pînă în secolul al XVIII-lea — izvoare, traduceri, circulație, teză de doctorat în Teologie, în trei numere de revistă în anul 1983 și în extras¹*;

+ Dr. Nestor Vornicescu, Arhiepiscop și Mitropolit, *Primele scrieri patristice în literatura*

1. Vezi „Mitropolia Olteniei“, XXXV (1983), nr. 1—2, pg. 21—134; nr. 3—4, pg. 155—262 și nr. 5—6, pg. 285—456; și în extras, Craiova, 1983, 448 pg.

noastră, secolele IV—XVI, în Editura „Mitropolia Olteniei“²;

Scrieri ale „Călugărilor sciții“ daco-romani din secolul al VI-lea. Studiu introductiv de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae și traducere de Pr. Prof. Nicolae Petrescu, în revista „Mitropolia Olteniei“³;

Sfîntul Ioan Cassian, Despre intruparea Domnului.

Introducere de Pr. Prof. Ioan Gh. Coman și traducere de Prof. David Popescu, în „Mitropolia Olteniei“⁴;

Ulterior, acest text a fost inclus în volumul „Sfîntul Ioan Cassian, nr. 7, din colecția „Părinti și scriitori bisericești“, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, (București, 1990, pg. 749—862).

Din aceeași epocă, ca tematică, fac parte și:

— + Nestor, Mitropolitul Olteniei, *Un filosof străromân de la Histria dobrogeană, Aethicus Histicus, autorul unei cosmografii și al unui alfabet în secolele IV—V*, în revista „Mitropolia Olteniei“⁵; și în extras în „Editura Mitropoliei Olteniei“⁶;

— Prefetele Cuviosului Dionisie Exiguul la unele traduceri în limba latină. Studiu introductiv de Pr. Dr. Gheorghe I. Drăgulin și traducere de Prof. David Popescu⁷;

— Omiliile lui Laurențiu de Novae. Studiu introductiv de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae și Prof. J. Gribomont și traducere de Prof. David Popescu și Prof. Marian Ciucă, în „Mitropolia Olteniei“⁸;

2. Craiova, 1984, 638 pagini.

3. „Mitropolia Olteniei“, XXXVII (1985), nr. 3—4, pg. 199—254; nr.

5—6, pg. 391—440; nr. 9—10, pg. 680—707 și nr. 11—12, pg. 783—792.

4. „Mitropolia Olteniei“, XXXVI (1985), nr. 7—8, pg. 560—606, XXXVIII (1986), nr. 1, pg. 44—83 și nr. 3, pg. 71—94.

5. „Mitropolia Olteniei“, XXXVII, nr. 11—12, pg. 797—808.

6. Craiova, 1986, având în plus versiuni în limbile franceză și engleză, 52 pg.

7. „Mitropolia Olteniei“, XXXVIII (1986), nr. 2, pg. 76—125.

8. „Mitropolia Olteniei“, XXXVIII (1986), nr. 4, pg. 25—55; nr. 5, pg. 8—69 și nr. 6, pg. 48—55.

— *Cuviosul Dionisie Exiguul. Două epistole despre problemele datei Paștelui și elementele calcului calendaristic și pascal.* Studiu introductiv de Pr. Dr. Gheorghe I. Drăgulin și traducere de Prof. David Popescu⁹;

— Prof. David Popescu, *Valoarea literară a „Convorbirilor“ Sfintului Ioan Cassian*, în „Mitropolia Olteniei“¹⁰;

— Pr. Dr. Gheorghe I. Drăgulin și Prof. Augustina Gh. Drăgulin, *Cercetări asupra operei lui Dionisie Exiguul și îndeosebi asupra celei necunoscute pînă acum*, în „Mitropolia Olteniei“¹¹;

— + Dr. Nestor Vornicescu, Arhiepiscop și Mitropolit, *Una dintre primele scrieri ale literaturii române străvechi: „Pătimirea Sfinților Epictet și Astion“ (de la cumpăna secolelor III—IV)*, în „Mitropolia Olteniei“¹²; și extras în „Editura Mitropoliei Olteniei“¹³.

În secolele V—VI, la noi, s-a impus în domeniul teologicopatristic, spiritul local și ecumenic, îndeosebi episcopiei tomitani: Teotim II și Valentinian, apoi monahii daco-romani, „călugării sciți“, atât sub raportul apărării ortodoxiei cât și prin creație proprie teologică: Sfinții și Cuvioșii Ioan Cassianul Ioan Maxențiu sau Dionisie Exiguul despre care este vorba, mai ales, despre descoperirea multiplelor sale scrieri.

Acești scriitori autohtoni și ortodocși au contribuit prin lucrările lor și la suplețea de expresie a limbii latine în care au scris, i-au sporit flexibilitatea sintactică necesară spre a exprima subtilitățile gîndirii teologice, aducîndu-și astfel, în mod implicit, o contribuție la crearea unui limbaj cu caracter popular teolo-

9. „Mitropolia Olteniei“, XXXIX (1987), nr. 1, pg. 27—70.

10. „Mitropolia Olteniei“, XL (1988), nr. 2, pg. 62—69.

11. „Mitropolia Olteniei“, XL (1988), nr. 5, pg. 24—68.

12. „Mitropolia Olteniei“, XLI (1989), nr. 1, pg. 20—74.

13. Craiova, 1990, extrasul având și versiuni în limbile franceză și engleză, 240 pagini.

gic, ce nu putea fi decit daco-latin, pentru a comunica direct invățatura creștină poporului, în mijlocul căruia au viețuit.

Opera cunoscută pînă în zilele noastre a smeritului curios Dionisie Exiguul constă în scrieri personale în legătură cu sărbătorirea Sfintelor Paști, precum și în zece prefețe elaborate la începutul unor traduceri patristice răsăritene, sau la sfinte canoane, traduse din limba greacă în limba latină. Tot lui Dionisie Exiguul știm astăzi că îi datorăm o Antologie de texte patristice pusă la dispoziția unor confrăți din Dacia Pontică, numită atunci Sciaja Minor.

După cum am văzut și din studiile enunțate mai sus, apărute la Craiova, Părintele Gheorghe Drăgulin se ocupă de mai multă vreme, cu deosebită competență, de personalitatea și opera dobrogeanului monah, cunoscut în lumea întreagă sub numele de Dionisie Exiguul.

Prea Cucernicia Sa și-a încununat, pînă acum, preocupațiile teologice și cărturărești cu lucrarea academică prin care a și obținut titlul de doctor în teologie, lucrare intitulată: „Eclesiologia tratatelor areopagitice și importanța ei pentru ecumenismul contemporan“, teză alcătuită și publicată cu girul moral și intelectual al Pr. Prof. Dr., astăzi și academician, Dumitru Stăniloae, care a și prefațat-o¹⁴.

Cu intuiția că acest Dionisie Areopagitul, Pseudo-Areopagitul, autorul cunoscutului Corpus patristic, este în realitate dobrogeanul Dionisie Exiguul, Părintele Gheorghe Drăgulin a publicat pînă astăzi mai multe studii și articole în care adîn-

14. *Teză de doctorat*, tipărită mai întii, conform Regulamentului învățămîntului nostru, în revista „Studii Teologice“, 1979, nr. 1—4; și în extras la „Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1979, 256 pagini.

cește și explică această idee. Aceste studii și articole nu au fost contrazise de nimeni, pînă acum, nici în țară și nici în străinătate.

Pe de altă parte, autorul nostru preocupat să reducă în importanță preconcepția obișnuită că este mare distanță între negurosul speculativ, necunoscutul autor al Ierarhiilor, și modestul călugăr Dionisie Exiguul, a mai izbutit o inițiativă și anume a dovedit că acela mai are și o două pseudoepigrafie. Astfel, după noua opinie, renumitele Dialoguri ale lui Pseudo-Chesarie ar apartine în fond tot ilustrului nostru străromân, Dionisie Exiguul.

Cu asemenea preocupări și pregătire Părintele Dr. Gheorghe I. Drăgulin pornește în larg să convingă opinia teologică contemporană că între cei doi Dionisie, adică cel din Dacia Pontică, Dobrogea de astăzi, și cel presupus a fi din Atena, Areopagitul, Pseudo-Areopagitul, trebuie pus semnul identității.

La sfîrșitul secolului al V-lea și la începutul secolului al VI-lea, după sintetizarea unui veac de istorie patristică, de istorie bizantină, cu dezbinările politice, cu ereziile, cu inițiativele de împăcare ale creștinătății din Răsărit și din Apus, cu marile ei personalități teologico-filosofice, cu mentalitatea bisericească a epocii, autorul formulează argumentele care se impun. Acestea sunt în număr de 22, tinzînd să se concretezeze într-un adevărat sistem explicativ „areopagitic“.

După cum se poate vedea, avem în fața ochilor un volum cu totul impresionant din toate punctele de vedere. Tema originală în studiu este demonstrată într-un tot structurat, pe subteme ascendente, și îndeosebi după numeroase documente ale epocii. Efortul interdisciplinar și comparativ se evidențiază la tot pasul, de la primele pagini ale lucrării pînă la cele din

urmă. Rezultatele cercetărilor sunt exprimate în fraze scurte, cu claritate lapidare.

Evident lucru că cercetarea de față pune probleme științifice de bază, avansind numeroase răspunsuri ale lor. În felul acesta ea va interesa, sigur, istoriografia contemporană. De aceea felicităm cu bucurie și cordialitate pe părintele autor al acestui volum pentru proiectul ales și pentru fericita ducere a lui la îndeplinire.

Ne rugăm ca Prea Bunul Dumnezeu să-i binecuvânteze munca atitor ani de bună osteneală „întru zăbava cărții“, cu satisfacția talanților înmulțiți, spre slava lui Dumnezeu și a Sfintei noastre Biserici Ortodoxe.

† N E S T O R,
ARHIEPISCOP ȘI MITROPOLIT

Craiova,
1 decembrie 1991

